

גלובליזציה – מושגים וסיכום

מטרות לימודיות

1. להגדיר את המושגים: "גלובליזציה", "אימפריאליזם תרבותי" לוקלי, גלובלי, ביות [גלוקאליזציה] אנטי גלובליזציה.
2. לתאר את המתח בין ה"לוקאלי" לבין ה"גלובלי".
3. להסביר את השלכות הגלובאליזציה על הספורט ועל תחומים שונים במדינות הלאום ואת דרכי ההתמודדות שלהן עם השלכות אלו.
4. להדגים את המושג גלובאליזציה באמצעות אירועי ספורט עולמיים.

מושגי יסוד

גלובליזציה (גלובל = כלל עולמי) - תהליך בו הופך העולם ל"כפר גלובלי" (כלל עולמי) אחד קטן, בו לזרימת המידע והמסחר אין גבולות. התוצאה תרבות אחת (דפוסי התנהגות, ערכים, שפה, סגנון חיים) שמשתלטת על העולם. לוקאליזציה (לוקאל = מקומי) - תופעה המדגישה את ההיבטים המקומיים, הנוגעים למדינה ולתושביה ולא לכלל העולם.

אימפריאליזם תרבותי - תרבות המצוידת באמצעים טכנולוגיים משופרים, משאבים כלכליים והשפעה פוליטית, יכולה, באופן מכוון ולא מכוון, להעביר מידע וסגנון חיים לתרבויות חלשות יותר. כתוצאה מכך, תרבות אחת, למשל האמריקאית, משתלטת על תרבויות אחרות. בעידן של אמצעי התקשורת ההמוניים אין עוד צורך בכוחות צבאיים כדי לכבוש מדינה אחרת. בעזרת שידורי טלוויזיה וקולנוע, תרבות אחת כובשת תרבות אחרת. ארה"ב היא ספקית התכנים הגדולה בעולם. תכנים אלה מכילים ערכים אמריקאיים ומערביים. בשעה שתרבויות חלשות יותר, שאינן יכולות לייצר תכנים המוניים באופן כה גדול (לדוגמא כמה סרטים ישראלים יש לעומת אמריקאיים, בבתי הקולנוע), נפגשות עם תכנים אלה, הן מתחילות לוותר על התרבות והזהות הלאומית וההיסטורית שלהן, ולקחות לעצמן את התרבות החדשה.

אנטי-גלובליזציה

אנטי גלובליזציה היא השם הנפוץ למגוון הארגונים והפעילים המוחים נגד הכלכלה הגלובלית והשלכותיה. הפעילים לא מתנגדים לגלובליזציה. למעשה, הפעילים משתמשים באמצעים גלובליים כמו רשת האינטרנט כדי לתאם העברת רעיונות, או עריכת הפגנות, ושואפים לצדק גלובלי, כלל עולמי. המאבקים האנטי-גלובליים הם בעיקר בנושאי זכויות עובדים, זכויות בעלי חיים, איכות סביבה, חופש ההגירה, שימור תרבויות, מזון בריא וסיום או שינוי השיטה הקפיטליסטית (צבירת הון לטובת הפרט).

לדוגמה: כדי להגדיל את הרווחים, חברות ענק, מעבירות את הייצור למדינות בחו"ל, שם כוח העבודה זול יותר, תוך כך שהן פוגעות בעובדים. למשל ביקורת חריפה הוטחה החל בשנת 1997 בחברת הנעליים נייקי על כך שהתנאים שהיא מספקת לעובדיה במפעלים במדינות כמו הודו, וייטנאם, תאילנד, ואינדונזיה ירודים, במיוחד בהשוואה לאלו של עובדים במערב, וכינו "סדנאות יזע". לפי הטענות, הועסקו בהם ילדים בני 9, שכר העבודה במפעלים בווייטנאם הגיע לשקל לשעה בלבד. ותנאי העבודה, התזונה והרפואה אינם מספקים. מק'דונלדס הואשמה בכך שהדרישה שלה לכמויות אדירות של בשר בקר, גורמות לכך שחקלאים בדרום אמריקה כורתים יערות כדי להכשיר שטחי מרעה לפרות. הכל בשם הרווח.

ביות / לוקאליזציה / גלובליזציה:

התהליך ההפוך לגלובליזציה הוא ה**לוקאליזציה**. התקשורת המקומית "מבייטת" התרחשויות גלובליות על ידי כך שהיא מסקרת אותן מזווית מקומית (כלומר מתמקדת במה שקשור לבית - למדינה). או כאשר תוכניות טלוויזיוניות גלובליות או ערוצים גלובליים מקבלים גרסה מקומית. ביות הוא ההתאמה של טקסט תרבותי מתרבות זרה, לתרבות מקומית ולצרכים של קהל הצופים בתרבות המקומית. המטרה - ליצור מעורבות של הצופים בבית ולעורר עניין ולהגדיל את מספר הצופים.

דוגמאות:

ביות אירועי ספורט גלובליים : אירועים אלה משודרים בשידור חי ברחבי העולם. האולימפיאדה, גביע העולם בכדורגל, מרוץ המכוניות ראלי פריס דקאר ועוד. בכל האירועים האלה משתתפים מתמודדים רבים ממדינות שונות ברחבי העולם. **אבל**, המגישים המקומיים של כל מדינה ומדינה, **מבייטים** את הסיקור, ומתמקדים בספורטאים של אותה המדינה ובהישגים שלהם. זאת כדי שלצופים המקומיים (במדינת ישראל למשל) יהיה יותר עניין.

ביות חדשות גלובליות:

כאשר יש רעידת אדמה בסין, צונמי בתיאלנד, רשתות תקשורת גלובליות (למשל רשת CNN שניתן לקלוט אותה ב-212 מדינות בעולם!!) יסקרו את האירוע באופן כללי. לעומת זאת התקשורת הישראלית **תבייט את האירוע**, כלומר תעסוק במטיילים הישראלים שנמצאים שם, במחלצים הישראלים שנשלחו לעזור וכו'. הצופה הישראלי מחפש לדעת על מה שמתרחש בעולם, אך ההתעניינות מתעצמת כאשר מעורבים בכך דמויות מהבית, מישראל.

ביות של תכנים טלוויזיוניים:

הביות מתבצע במגוון של סדרות. למשל תוכניות הריאליטי: "כוכב נולד", "הישרדות", "סופר נני", "לרדת בגדול" ו"מי רוצה להיות מיליונר" הם בעלות רייטינג גבוה, וכולן בויתו מתוכניות מקוריות בחו"ל. לעומת זאת, יש מעט צופים בישראל, שרואים באופן קבוע את התוכניות המקוריות מחו"ל. בישראל, משתמשים בתבנית הזרה (ברוב מארה"ב, אבל גם מאירופה ודרום אמריקה) ולתוכה "יוצקים" עלילה ותכנים לוקליים (מקומיים). למשל ב"כוכב נולד" יש רק שירים ישראלים, ב"הישרדות" הדמויות היו ישראליות עם הווי ישראל. השאלות ב"מי רוצה להיות מיליונר" קשורות לישראל. הטלנובלה "אסתי המכוערת" נבנתה על-פי התבנית של "בטי המכוערת", אבל היתה בעלת תכנים ודמויות מקומיות. הצופה הישראלי היה מאבד עניין **אם לא** היו מתעסקים בתכנים מקומיים-לוקליים.

התמודדות עם השלכות הגלובליזציה:

תרבות – האימפריאליזם התרבותי, אמריקניזציה. ארה"ב ספקית התכנים הקולנועיים והטלוויזיוניים הגדולה בעולם, משפיעה על שאר התרבויות בעולם. סדרות אמריקאיות (הסימפסונים, נמלטים, מסע בין כוכבים ועוד) הפכו להיות לקלאסיקות ברחבי העולם. סרטים אמריקאיים הם הנצפים ביותר בעולם, וכמובן התחרות היוקרתית – האוסקר, שבה מתחרים גם סרטים מרחבי העולם, על הסרט הזר הטוב ביותר. כדי להתמודד עם עוצמה תרבותית זו, ישראל חוקקה חוקים ברורים לעידוד יצירה מקומית (ראו סעיף חלון – השידור הציבורי והמסחרי). כלומר, חברות טלוויזיה חייבות לשדר כמעט 50% של שידורים מקומיים, לקנות יצירה מקומית ולהזרים כסף לטובת יצירה מקומית בתחומי הקולנוע. כך נוצרו סרטים ישראלים כמו: "בופור", "אושפזין" ועוד רבים המדברים על החברה הישראלית ועוזרים לשמר את התרבות המקומית.

שפה – השפה האנגלית הפכה להיות שפה גלובלית. מילים מהשפה האנגלית חודרות לתוך השפה העברית, במיוחד ע"י אנשי תקשורת שמרבים להשתמש במונחים מהשפה האנגלית. האקדמיה ללשון (הגוף האחראי על שמירה ותחזוק השפה העברית), מוצאים מילים חדשות בכל פעם לכל מיני מילים לועזיות. למשל SMS הוא מיסרון. ספין (מונח בתקשורת) הוא סחריר. חלק מהמילים מתקבלות וחלק לא. מעבר לכך, ניתן לראות את ההשפעה של הגלובליזציה והאמריקניזציה במיוחד על שמות של מותגים או עסקים. כאשר במקום להציג את שם העסק בעברית, הוא מוצג בשמות לועזיים.

ספורט – ראשית, ענפי ספורט מסוימים שהם מסובכים מדי (בייסבול ופוטבול), או שהם איטיים מדי (גולף, טניס) או שהם גסים מדי (אגרוף, וסומו ביפן) יורדים ממרקעי הטלוויזיה, לטובת משחקים קלים להבנה ומהירים. כדורגל וכדורסל בעולם, שני משחקים אלה, גם היו נושאים לסרטים ותוכניות טלוויזיה שונות (למשל "האלופה"). קבוצות כדורגל וכדורסל בעולם, מחפשות יותר ויותר זרים שישחקו בהן (ראו למשל כמה זרים יש במכבי תל-אביב כדורסל וגם כדורגל). כך, כאשר יותר מיליונרים שרוצים להרוויח קונים קבוצות, פחות מעניין אותם לטפח את הנוער המקומי. בארץ מנסים להתמודד עם תופעה זו, בעזרת מכסה של שחקנים זרים שקבוצה יכולה לשתף, ועליה להיות עם מספר שחקנים ישראלים. וזאת, כדי לעודד את הזהות המקומית. אך ישראל, כמו מדינות אחרות, נכשלת בניסיון לפתח עוד ענפי ספורט.

תקשורת גלובלית - ההתנגשות שבין הגלובלי ללוקאלי

השידורים באמצעות לוויינים וכבלים לכל העולם והתפתחות האינטרנט, גורמים להתנגשות בין שני כוחות מנוגדים הגלובלי (כלל עולמי) והלוקלי (המקומי). **מצד אחד** מדינות פותחות את שעריהן (מרצון או שלא מרצון) לתרבות המערבית באמצעות הטכנולוגיה המפותחת של אמצעי תקשורת ההמונים (קולנוע, טלוויזיה ואינטרנט), כי הן רוצות להיות חלק מכלל העמים. **אבל מהצד האחר**, הן "נשטפות" בערכים ובתכנים גלובליים. התוצאה היא איבוד הזהות המקומית הייחודית, כמו שפה, היסטוריה, דת, ערכים ומנהגים.

היבט לוקאלי	היבט גלובלי	
מידע רגיש שנאסר לפרסום בארץ, בגלל שיקולים שונים, יכול להתפרסם בערוצים גלובליים, ולפגוע באירועים הפנימיים במדינה. למשל פעולות צה"ל סודיות וחקירות משטרה שיש עליהן צו איסור פרסום.	הצופה יכול לשאוב מידע ממספר רב של ערוצים. מה שלא מפרסמים בתחנות טלוויזיה מקומיות יתפרסם בתחנות טלוויזיה גלובליות. לפרט יש את היכולת להרחיב את הידע, ולגלות את האמת.	חופש מידע
קשה יותר לשמר את הזהות התרבותית הייחודית ולא לאפשר השפעה גורפת של התרבות המערבית הגלובלית על העולם. ערוצים גלובליים, כמו MTV ואפילו נשיונל ג'יאוגרפיק, מעבירים מידע מנקודת מבט מערבית. המדינה הבודדת לא יכולה לפקח על טלוויזיה של מדינה אחרת. מעבר לכך, אפשר להוריד באינטרנט, את מה שעובר צנזורה בטלוויזיה.	נפתחת האפשרות להיחשף לתרבויות שונות. הצופה מקבל אלטרנטיבות שונות לאורח החיים שלו. במיוחד כאשר מדובר בהעברת ערכים דמוקרטיים. אך גם סובלנות כלפי קבוצות מיעוטים, כמו הומוסקסואלים ושחורים. ופתיחות כלפי דעות ואידיאולוגיות שונות.	חשיפה לתרבויות
התקשורת יכולה לשרת גורמים עוינים כמו טרוריסטים המקבלים הוראות מרחוק. למשל הקלטות של בן-לאדן. רשתות גלובליות, כמו אל-ג'זירה הפכו להיות יותר חזקות מאשר מנהיגי המדינות. הרשת בוחרת מה לסקר במדינה ואיך להעביר את המסר, וכך לשנות את הלך הרוח בעולם הערבי כולו למשל.	ניתן להעביר דיווח ומסרים חוצי עולם ולפנות לאוכלוסיות עצומות. דיווח על אסון במדינה רחוקה ובקשה לעזרה. דיווח על מלחמות והסכנה שבהגעה למדינה זו. העברת הודעות של מנהיגים חשובים בעולם וגם דיווח על אירועי ספורט בעולם.	העברת מסרים

אירועי ספורט גלובאליים

ראלי דקאר - הוא מרוץ מכוניות, אופנועים ומשאיות שנתי, המתחיל באירופה ומסתיים באפריקה. המירוץ פתוח לחובבנים ולמקצוענים, ונחשב למירוץ סיבולת בשטח קשה, לרבות מדבריות ודיונות. אורכו מעל 9,000 ק"מ ומשכו כ-16 ימים. בראלי האחרון היו אמורים להיות 570 צוותים בסך הכל, מ-50 מדינות שונות, כולל ישראל. יותר מ-800 עיתונאים שיסקרו את האירוע, שאמור היה להגיע לשידור ב-185 מדינות שונות, עם 150 מיליון צופים באירופה בלבד, מדי ערב.

אולימפיאדה - המשחקים האולימפיים הם אירוע עולמי של תחרויות ספורט מענפים שונים, הנערך אחת לארבע שנים. במשחקים האולימפיים משתתפים טובי הספורטאים מכל המדינות בעולם, והם נחשבים ברוב הענפים האולימפיים לאירוע השיא. המשחקים האולימפיים הם גם האירוע התקשורתי הגדול ביותר בעולם. הסמל האולימפי הוא חמש טבעות שלובות המסמלות את האיחוד של חמש היבשות.

גביע העולם בכדורגל (מונדיאל) - גביע העולם בכדורגל, הידוע גם בתור המונדיאל, הוא החשוב שבמפעלי הכדורגל הבינלאומי. הטורניר, המאורגן על ידי פיפ"א, הגוף הבינלאומי הממונה על ענף הכדורגל. זהו אחד מאירועי הספורט הסוחפים והנצפים בעולם. צופים בו כמעט בכל מדינות העולם, ולרוב אוהדים ממדינות שלא הצליחו להעפיל לטורניר, מאמצים לעצמם את אחת הקבוצות לאורך הטורניר.